

DE AFKOMST VAN JULIUS VUYLSTEKE

Familiale, sociale en financieel-economische factoren in het leven van een militante liberale flamingant.

„maar vraag mij niet, waarom op mijn gelaat zich de aandoeningen mijner ziele teeknen”.

J. VUYLSTEKE, *Mijmeringen*, in *Verzamelde gedichten*, p. 311.

Julius Vuylsteke (1836-1903) heeft een leidende rol gespeeld in het vlaamsgezinde liberalisme van de tweede helft van de 19^e eeuw: als studentenleider, publicist, organisator van politieke verenigingen, voorvechter van de vernederlandsing der rechtspraak, ijveraar voor toenadering tot Nederland en voor de verheffing van het toneel, en vooral als bezieler van het Willemsfonds.

Volgens getuigenissen van tijdgenoten en latere historici die op deze getuigenissen steunden¹, was hij getekend voor het leven door „bijzondere omstandigheden, bittere kindsheid en jeugd”. We willen hier dan ook dieper op in gaan.

Op 10 november 1836 deed een vroedmeester te Gent aangifte van de geboorte van Julius Petrus Devisscher, onwettige zoon van Barbara Albertina Devisscher, huiswerkster, vierentwintig jaar oud, wonende in de Druifstege². Uit een randvermelding bij deze geboorteakte blijkt dat dit kind, toen het bijna vijftien jaar was, gewettigd werd bij het huwelijk van de moeder met Jourdan Maxime Vuylsteke te Gent op 23 april 1851³.

Barbara Albertina De Visscher was geboren te Gent op 3 december 1811⁴, als tweede kind in het gezin van Petrus Carolus De Visscher, een eenendertigjarige schaliedekkersgast en de vijfentwintigjarige Sophia Joanna Terneus. Het gezin, dat nog

werd uitgebreid tot acht kinderen, woonde in de Schouwvagerstraat⁵. Omstreeks 1830 verliet Barbara het ouderlijke dak en liet zich als dienstmeid inschrijven in de Rasphuisstraat 17. Hier woonden ook nog een kleermaker en zijn huisvrouw, een naaister, een tapster en een schippersgast⁶. Spoedig verliet zij dit pand om zich als dienstmeid te vestigen in de Houtleie 32. Zij leefde er samen met een herbergierster en haar onwettige dochter en twee meiden⁷. Op 10 februari 1835 verhuisde zij naar het café „De Reusen” in de St.-Jansstraat 16. Zij stond er bekend als naaister. Ook hier betrok zij niet alleen het pand, want onder hetzelfde dak leefden behalve de herbergier en zijn kinderen nog een katoenspinner en zijn „bijleefster”, een tapper, een dienstmeid en een dienstbode en een weduwe met haar zoon⁸. Haar eerste kind, Paulus De Visscher werd hier geboren⁹. Enkele maanden later, op 18 augustus 1835 verhuisde zij samen met haar zoon naar de Druifstege 19, bij een katoenspinner en zijn bijleefster, een dienstmeid, een dagloner en een tapper, een fabriekwerkster, een „mattemaker” en zijn kind, en een vrouw met haar drie zonen. Zij werd opgeschreven als dagloonster¹⁰. Hier was het dat haar tweede zoon, Julius Petrus werd geboren op 10 november 1836.

1. Wij vermelden: J. PEE, *Herinneringen aan Julius Vuylsteke*, in *De Vlaamse Gids*, mei 1949, p. 257-266; N. DE PAUW, *Herinneringen uit mijn jeugd*, in *Gentsche Studenten-Almanak uitgegeven door het Taalminnend Studentengenootschap „'t Zal wel gaan” onder kenspreuk Klauwaert en Geus*, 1920-21, p. 101; P. FREDERICQ, *Julius Vuylsteke (1836-1903)*, Gent, 1903, p. XII; P. FREDERICQ, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging*, dl. 2, p. 337; J. VERCOULLIE, *Levensschets van J. Vuylsteke*, in *Annuaire de l'Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique*, 1905, p. 149-190; A.W. WILLEMSSEN, *Julius Vuylsteke, in Twintig Eeuwen Vlaanderen*, dl. 13, p. 338.

2. De Druifstege was de vroegere Struivelstraat, gelegen aan de Noordzijde van de Vrijdagmarkt; F. DE POTTER, *Gent van de oudste tijd tot heden*, dl. VI, p. 414-415, 427.

3. De geboorteakte is ondertekend door de ambtenaar van de burgerlijke stand, door de vroedmeester J. Van Ooteghem en de getuige Franciscus Daix, hoedenmaker. De tweede getuige, Petrus De Visscher verklaarde „niet te kunnen schrijven als ongeleerd zijnde”; STAD GENT, BS, geboorten 1836, akte nr. 2769.

4. De bevolkingsregisters vermelden 4 december 1812. Dit is foutief. Ook de geboorteakte van Julius en haar eigen huwelijksakte, die haar leeftijd vermelden, spreken dit tegen.

5. STAD GENT, Bevolking, 2^e wijk, reg. 14 (1830-32). Als geboortedatum van S.J. Terneus wordt hier 6 feb. 1786 gegeven i.pl.v. 26 feb. P.C. De Visscher was geboren te Gent op 28 mei 1780, S.J. Terneus op 26 feb. 1786.

6. Samen met Barbara werden ook haar twee oudste broers, Judocus, een katoenspinner, en Jan, schaliedekker, uitgeschreven; STAD GENT, Bevolking, 2^e wijk, reg. 16 (1833-37), blad 488 v.

Voor de inschrijving in de Rasphuisstraat 17, zie *ibidem*, reg. 13 (1830-32), blad 56. In reg. 12 (1827-29) komt Barbara niet voor. J. Maertens vergiste zich dus wanneer hij stelde dat zij van 1827-30 in de Rasphuisstraat woonde. Ook bij zijn vaststelling dat Barbara het enige kind was dat het ouderlijk dak verliet, was hij fout (J. MAERTENS, *Julius Vuylsteke (1836-1903). Een monografie*, onuitgeg. lic. verhand. RUG, 1961, p. 14). Voor de periode 1830-33 was J. Maertens haar spoor kwijt.

7. STAD GENT, Bevolking, 2^e wijk, reg. 16 (1833-37), blad 481 v.

8. STAD GENT, Bevolking, 1^e wijk, reg. 16 (1833-37), blad 36r.

9. *Ibidem*, 1^e wijk, reg. 16 (1833-37), blad 36r. Zie ook de parochieregisters van de St.-Baafsparochie te Gent. Hij werd gedoopt op 20 april 1835.

10. *Ibidem*, 1^e wijk, reg. 17 (1833-37), blad 88r. Volgens de geboorteakte van Julius Petrus was zij echter „huiswerkster”.

In 1838 vonden wij haar terug in de Holstraat 13, waar zij beviel van een derde zoon, Emiel De Visscher, die geen zes jaar oud zou worden¹¹. Ook hier had het gezin De Visscher medebewoners in de persoon van twee naaisters, waarvan de ene eveneens een onwettige zoon had, een „mecanicien” en een weduwe. In 1844 woonde Barbara met haar twee kinderen in de Kortrijkse straat 61¹² en op 18 november 1846, toen Julius tien jaar oud was, liet zij zich inschrijven in de Ridderstraat 16. Hier worden geen medebewoners vermeld; in de rubriek „beroep” staat „zonder”¹³. Dit wijst op een betere buurt en op een veranderde levenswijze, ongetwijfeld ten gevolge van een verbeterde situatie. De oorzaak hiervan kennen wij niet met zekerheid. Een financiële ondersteuning door Jourdan-Maxime Vuylsteke moet echter zeker in overweging worden genomen.

Jourdan Maxime Vuylsteke was geboren te Zwevezele op 1 mei 1805 als zoon van Louis-Eugène Vuylsteke, 34 jaar oud, notaris van beroep, en van de 29-jarige Catharina Thérèse de la Housse¹⁴. Louis-Eugène werd „maire officier” van Zwevezele in 1806¹⁵. Jourdan-Maxime Vuylsteke was geboren in een kroostrijk en middelmatig gefortuneerd gezin. Hij had drie zusters, Pelagie, Pauline en Julie, en twee broers, Henri-Louis, die notaris werd te Koolskamp en te Zwevezele van 1837 tot 1854, en Amand-Adolf, notaris te St.-Denijs van 1849 tot 1854, en daarna te Zwevezele. Amand-Adolf Vuylsteke was ook schepen van Zwevezele vanaf 1840 en sinds 1846 burgemeester. Bovendien was hij van 12 juli 1848 tot zijn dood, op 22 februari 1880, liberaal provincieraadslid van West-Vlaanderen¹⁶. De familie was van een onberispelijk gedrag, zowel

politiek als persoonlijk, en genoot in de streek de algemene achting¹⁷. Een zoon van Henri-Louis, nl. Hendrik-Jordaan Lodewijk Vuylsteke, geboren te Zwevezele op 18 mei 1850, studeerde aan het seminarie te Brugge. Hij werd onderpastoor te Loppem en te Kortrijk. Later werd hij bestuurder van de Zusters Maricolen te Brugge. Hij gaf kleine werkjes uit in verband met godsdienstige vraagstukken en verdedigde in politicus uiteraard het katholieke standpunt¹⁸.

Na de voltooiing van zijn rechtsstudies te Gent woonde Jourdan-Maxime Vuylsteke tot januari 1836 te Zwevezele. Toen liet hij zich inschrijven te Gent en verbleef in de Regnessestraat 11¹⁹. In 1841 vermeldde de *Wegwijzer van Gent* als zijn adres Hoogpoort 63²⁰. Hij huwde op 23 april 1851 met Barbara Albertina De Visscher en trok toen bij haar en haar twee kinderen in. Op 3 juni 1851 verhuisden zij naar de Coupure 98^{4 21}. Enkel Julius Petrus De Visscher werd bij dit huwelijk gewettigd en droeg voortaan de naam Vuylsteke²².

Jourdan-Maxime Vuylsteke maakte carrière in de magistratuur. Op 16 oktober 1830 werd hij door het Voorlopig Bewind benoemd tot eerste substituut van de commissaris van het gouvernement bij de rechtbank van Brugge. Hij stond dus bekend als een patriot. Op 4 oktober 1832 werd hij substituut van de procureur-generaal van het Hof van Beroep

17. ARA, Ministerie van Justitie, Algemeen secretariaat, 2^e afd., nrs. 1136-1138, 1207; L. SCHEPENS, *De provincieraad van West-Vlaanderen 1836-1921. Socio-politieke studie van een instelling en haar leden met 501 biografieën van Westvlaamse notabelen*, p. 630.

18. *Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek*, p. 37.

19. *Wegwijzer van Gent*, 1838, p. 274 (vermeldt Regnessestraat 9). Voor zijn aankomst te Gent, zie ook STAD GENT, Bevolking, 2^e wijk, reg. 7 (1847-56), blad 109.

20. *Wegwijzer van Gent*, 1841, p. 307 (vanaf 1846 nr. 61 in de Hoogpoort). Het bevolkingsregister vermeldt onder (19) gaf als laatste adres Hoogpoort 31.

21. STAD GENT, Bevolking, 1^e wijk, reg. N (1847-56), blad 150 en 2^e wijk, reg. 7 (1847-56), blad 109.

22. „...verders hebben de comparanten ons te kennen gegeven dat er van hun beide te Gent op tienden november achtienhonderd zesentig geboren is een kind van het mannelijk geslacht, genaamd Julius Petrus Devisscher, welke zoon zij verstaan door dees huwelijk te willen bewettigen...”; STAD GENT, BS, huwelijksakte 23 april 1851.

Paul De Visscher liet opnieuw van zich horen na de eerste ziekteaanval die Jourdan-Maxime Vuylsteke trof, einde maart 1864. Hij had hierover iets vernomen en vroeg inlichtingen aan Julius. Paul De Visscher was inmiddels getrouwd en woonde in Roeselare. Julius hield zijn „halfbroer” nu regelmatig op de hoogte van de gezondheidstoestand van zijn vader. Paul maakte van deze contacten ook gebruik om financiële steun te bedelen bij Julius en zijn moeder. Alhoewel die hulp niet steeds op een vriendelijke manier werd gevraagd, werd ze hem altijd geredelijk verleend. Hij leidde een eerder ongelukkig leven en was ziekelijk. Herhaaldelijk verhuisde hij ook van Roeselare naar Ieper. Zijn vrouw hield een winkeltje. In 1867 werd hij stationschef te Torhout, doch verloor vrij spoedig, in 1868, deze betrekking. In zijn huwelijksleven scheen het ook al niet zo goed te gaan. Hij dacht er zelfs aan weer bij zijn moeder in te trekken. Paul De Visscher overleed te Roeselare op 12 december 1873. De familie Vuylsteke betaalde de begrafeniskosten; Zie de briefwisseling tussen J. Vuylsteke en Paul De Visscher en zijn weduwe, 1864-74; UBG, Hs. 2521, passim.

11. *Ibidem*, 2^e wijk, reg. 17 (1838-46), blad 40. De doopakte van Julius Petrus konden wij niet terugvinden, noch in de registers van de St.-Jacobsparochie noch in de St.-Stefanus- en H.Kerstparochie. De St.-Michielsparochie bezit geen registers meer voor die periode, zodat wij evenmin de doopakte van Emiel De Visscher konden terugvinden. Deze laatste overleed op 11 februari 1844; Bevolkingsreg. N van de 1^e wijk (1847-56), blad 150.

12. RA Beveren, Provinciaal archief Oost-Vlaanderen, 1830-50, nr. 3549. Barbara De Visscher vroeg hier kosteloos lager onderwijs aan voor haar oudste zoon, Paul, in de stadsjongensschool nr. 1. In de bevolkingsregisters vonden wij echter geen enkele bevestiging. Het niet aangeven van een adresverandering was echter geen uitzonderlijk feit, vooral bij veel opeenvolgende verhuizingen. B. De Visscher genoot geen uitkeringen van de Openbare Onderstand.

13. STAD GENT, Bevolking, 1e wijk, reg. N (1847-56), blad 150.

14. Louis-Eugène was geboren te Geluwe op 9 februari 1769. Zijn ouders waren Petrus Jacobus Vuylsteke en Regina Jacoba Greyson (of Grison). C.Th.de la Housse was geboren te Moorsele op 17 januari 1776 als dochter van Franciscus Albertus de la Housse en Catharina de Simpel; RA Kortrijk, parochieregisters van Geluwe, Moorsele, sub anno, en BS Zwevezele, sub anno.

15. J. MAERTENS, *a.w.*, p. 15. Hij besloot hieruit dat Louis-Eugène Vuylsteke openstond voor de moderne republikeinse opvattingen uit Frankrijk en zag hierin tevens een stap in de richting van de latere liberale houding van sommige familieleden.

16. H. TARLIER, *Liste alphabétique des notaires de Belgique depuis l'origine du notariat jusqu'en juillet 1864 avec indication des dépositaires des protocoles*, p. 311.

te Gent²³. In deze hoedanigheid was hij in 1836 de tweede kandidaat zowel van het Hof van Beroep als van de Provinciale Raad van West-Vlaanderen voor twee vacatures van raadsheer te Gent en van voorzitter van het tribunaal te Veurne²⁴. De gouverneur en de Bestendige Deputatie van West-Vlaanderen²⁵, en de procureur-generaal te Gent traden die rangschikking bij en hij werd niet benoemd²⁶. Toen in 1837 Ch. de Bavay, advocaat-generaal bij het Hof van Beroep te Gent, deze functie te Brussel uitoefenen, was Jourdan-Maxime Vuylsteke opnieuw kandidaat voor deze vacature te Gent, samen met L.A. Collinez. De procureur-generaal meende echter dat Collinez onder alle opzichten de voorkeur verdiende. Collinez had meer dienstjaren en Vuylsteke zou meer kansen hebben wanneer Collinez diende vervangen te worden²⁷.

Bij de volgende gelegenheid had J.M. Vuylsteke dan ook meer succes. Twee raadsheren moesten vervangen worden bij het hof van Beroep te Gent, o.a. L.A. Collinez, die advocaat-generaal was geworden. De gouverneur van West-Vlaanderen meende dat „...lorsque le candidat J.M. Vuylsteke était substitut à Bruges, il donnait les plus belles espérances...”²⁸, terwijl de procureur-generaal hem eveneens steunde: „M. Vuylsteke est substitut près la Cour d'appel depuis 1832. Il se distingue par son exactitude et son activité; sous le rapport de la

23. B.A. De Visscher, weduwe van J.M. Vuylsteke, aan de minister van Justitie, jan. 1872; UBG, Hs. 2521, E, p. 256-257. De brief was geschreven door J. Vuylsteke; zie ook ARA, Ministerie van Justitie, Alg. secretariaat, 2e afd., nr. 32. Bij zijn vorige diensten werd hier vermeld: substituuat van de procureur des Konings te Brugge in 1830.

24. Jourdan-Maxime Vuylsteke was slechts tweede kandidaat; zie de brieven van de procureur-generaal van Gent aan de minister van Justitie, 18 en 20 okt. 1836; het proces-verbaal van de provinciale raad van West-Vlaanderen, zitting van 19 okt. 1836 en het proces-verbaal (uittreksel) van de openbare en plechtige zitting van het Hof van Beroep te Gent, 17 okt. 1836; *Moniteur belge*, 23 okt. 1836; ARA, Ministerie van Justitie, Alg. Secretariaat, 2e afd., nr. 32.

25. „Mr. le Gouverneur de la Flandre orientale m'informe que Mr. Vuylsteke second candidat remplit convenablement sa place de substitut près de la Cour d'appel de Gand, et qu'il n'y a rien à redire à sa conduite...”; de gouverneur en de Bestendige Deputatie van West-Vlaanderen aan de minister van Justitie, 3 nov. 1836; ARA, *ibidem*.

26. „...Tout en rendant justice au zèle et à l'exactitude de M. le substitut Vuylsteke, second candidat, je pense que sous le rapport du talent, de l'expérience et de l'aplomb il doit céder le pas à M. Sancy...”;

de procureur-generaal van Gent aan de minister van Justitie, 23 okt. 1836; bij KB van 7 nov. 1836 werden Ch. Onraet en Ch. Sancy benoemd te Gent, en A. Borry te Veurne; ARA, *ibidem*.

27. De procureur-generaal te Gent aan de minister van Justitie, 17 jan. 1837; Zie ook de bijgevoegde „Avis et Présentations sur Demandes d'Emplois”, ondertekend door de procureur-generaal te Gent, 17 jan. 1837, waar deze schreef: „M. le substitut Vuylsteke est un magistrat actif, zélé et très exact dans l'accomplissement de ses devoirs. Je ne le présente cependant qu'en seconde ligne parce que M. Collinez est plus ancien comme magistrat de Cour d'appel, parce que je le crois plus posé et plus capable. Sous le rapport de la conduite publique et privée M. Vuylsteke est à l'abri de tout reproche. Il est célibataire”; ARA, *ibidem*.

28. 22 juli 1837; De gouverneur van West-Vlaanderen aan de minister van Justitie; ARA, *ibidem*.

capacité et des connaissances comme jurisconsulte le Cour et le barreau semblent avoir de lui une opinion fort avantageuse. Sa conduite privée est exempte de reproche²⁹ et son dévouement à l'ordre actuel des choses me paraît à toute épreuve. Sa position comme magistrat, les suffrages de la Cour et ceux du consul provincial semblent devoir faire pencher la balance en sa faveur”. De gouverneur maakte vervolgens de voorstellen over. J.M. Vuylsteke was de eerste kandidaat van het hof en van de procureur-generaal en de tweede kandidaat van de provincieraad. De minister plaatste hem ook eerste³⁰. Hij werd tot raadsheer benoemd op 31 juli 1837³¹.

Vader Vuylsteke speelde ook een niet onbelangrijke rol in de Gentse politiek. In 1848 hielp hij als lid van het Voorlopig Bestuur het reglement opstellen van de pas opgerichte Liberale Associatie en hij maakte deel uit van het centraal comité in 1848 en 1856. Hij was ondervoorzitter van de Liberale Associatie in 1860³² en zetelde in de Gentse gemeenteraad van 1858 tot 1865³³. Hij was ridder in de Leopoldsorde³⁴.

Jourdan-Maxime Vuylsteke overleed te Gent op 13 december 1871³⁵ na veel lichamelijk en geestelijk leed. Een eerste „geraaktheid” trof hem einde maart 1864³⁶. Slechts langzaam herstelde hij. Zijn linkerhand bleef een hele tijd verlamd en zijn geheugen liet hem in de steek. Pauline en Julie Vuylsteke, twee tantes van Julius, hadden het zelfs nodig gevonden om de parochiegeestelijkheid te gelasten met de zielezorg van hun broer. Julius was hierover korzelig. Zijn moeder zou zich hier wel mee inlaten „indien het nodig was”, meende hij³⁷. Toch kon Jourdan in april 1864 reeds samen met zijn vrouw naar Zwevezele reizen, verbleef hij in augustus te Brugge en kon hij in gezelschap van zijn vrouw Parijs bezoeken in september van het-

29. Er werd dus geen verwijt gemaakt van zijn onwettig kind Julius, als dat toen tenminste reeds bekend was.

30. ARA, Ministerie van Justitie. Présentation de la Flandre occidentale; Avis et Présentations sur Demandes d'Emploi, 15 juli 1837, ondertekend door de procureur-generaal, L. Ganser, Gent, 15 juli 1837.

31. Brief van zijn weduwe aan de minister van Justitie; UBG, Hs. 2521; zie ook minuut van het KB van 31 juli 1837; ARA, Ministerie van Justitie..., nr. 32.

32. D. DESTANBERG, *De Kiezingen te Gent sedert 1830*, p. 114 en 147; *Gazette van Gent*, 23 april 1856. Op 19 oktober 1857 opende hij de vergadering van de Liberale Associatie, bijeengeroepen om de liberale kandidaten voor de gemeenteraadsverkiezingen van 27 oktober aan te duiden; *Gazette van Gent*, 21 oktober 1857; M. REYNEBEAU, *Politieke oriëntatie en ontwikkeling. De strijd om de Gentse gemeenteraad 1848-1869*, onuitgeg. lic. verhand. RUG, 1977, p. 65-66.

33. *Gazette van Gent*, 2, 5-6 juli 1858. Zijn ontslag uit de Gentse gemeenteraad, om gezondheidsredenen, werd door de burgemeester bekend gemaakt ter zitting van 20 november 1865; *Gazette van Gent*, 21 nov. 1865.

34. Zie de huwelijksakte van Julius Vuylsteke, 11 aug. 1867; STAD GENT, BS, sub anno.

35. STAD GENT, BS, sub anno.

36. J. Vuylsteke aan Adolf Vuylsteke, 27 maart 1864; UBG, Hs. 2521, A, p. 197.

37. J. Vuylsteke aan zijn „tante”, 6 april 1864; UBG, Hs. 2521, A, p. 217.

zelfde jaar. Op 22 februari 1865 moest Julius de familie echter een nieuwe crisis in de gezondheids-toestand van zijn vader melden³⁸. Beterschap scheen dit keer langer uit te blijven. Op 16 februari 1865 had hij voor het laatst zitting genomen in de tweede kamer van het Hof van Beroep te Gent. „A la suite de différentes attaques, provoquées au dire des médecins, par un ramollissement du cerveau, Monsieur Vuylsteke a éprouvé une faiblesse considérable des facultés intellectuelles avec une perte complète de la mémoire”. Het Hof vond de situatie zo ernstig dat het verschillende zaken waarin Jourdan tussengekomen was, deed herpleiten³⁹. Aangezien er geen hoop bestond dat J.M. Vuylsteke zijn functies als magistraat opnieuw zou kunnen opnemen, drong de procureur-generaal, die hierover de minister van Justitie informeerde, aan op ontslagneming, vrijwillig of krachtens de wet van 20 mei 1845⁴⁰. Vrijwillig ontslag leek hem verkieslijker en was misschien, mits er hulp van de familie kwam, te bekomen. De moeilijkheid was echter dat J.M. Vuylsteke totaal onbekwaam was „een beredeneerde wilsdaad” te stellen. Er ging geen dag voorbij zonder dat hij zich bij de een of andere Kamer aanbood om zijn zetel op te eisen en slechts met de grootste moeite kon hij afgescheept worden⁴¹. De familie drong dan ook aan bij Julius om tot een vrijwillige ontslagneming van Jourdan te komen, „daar hij er anders ambtshalve zal toe gedwongen worden”⁴². De minister hakte tenslotte de knoop door en vroeg de bepalingen van de wet van 1845 toe te passen. Het Hof van Beroep te Gent kwam hierop in plenaire vergadering bijeen en ging over tot de pensionering krachtens art. 8, 9, 10 en 14 van de wet van 20 mei 1845⁴³, aangezien er volgens de dokters geen verbetering in de toestand van de betrokkene te verwachten was, hij geen vrijwillig ontslag genomen had, en hij ook niet was komen opdagen om zijn eventuele bezwaren kenbaar te maken. Deze beslissing werd op 6 april 1866 ten huize Vuylsteke betekend aan Julius Vuylsteke⁴⁴.

„Hij is ongeneeslijk ziek, zegde Julius van zijn vader, en zijn kwaal zal beetje bij beetje leiden tot volledige waanzin”⁴⁵. Toch ging Jourdan nog uit,

tot hij op een goede avond, begin februari 1867, ontsnapte aan de aandacht van zijn bewaking en de ganse nacht onvindbaar bleef. 's Anderendaags werd hij aangetroffen in de nabijheid van de Antwerpse poort, doornat tot aan de schouders. De familie, die lange tijd ziende blind was geweest en Julius naar zijn zeggen „beester dan beest” had behandeld omdat hij had durven voorstellen zijn vader in een gezondheidsgesticht te laten opnemen, stemde uiteindelijk hiermede in. Julius haastte zich toen zijn vader naar het Strop te brengen⁴⁶. Alhoewel hij leed onder zijn vrijheidsberoving⁴⁷, was Jourdan er „volgens wat men zegde, tevreden”⁴⁸.

De dood van zijn vader noemde Julius een verlossing. Zij stelde een einde aan de meest ongelukkige situatie die men zich kon inbeelden. Beroofd van zijn verstand sedert verschillende jaren, zonder enige kans op genezing, zonder enige mogelijke verlichting, leidde hij een bestaan dat nauwelijks nog menselijk kon genoemd worden; het was voor allen die hem gekend en bemind hadden een bron van smarten⁴⁹.

Jourdan Maxime Vuylsteke schijnt een zeer driftig en moeilijk man geweest te zijn. Julius De Geyter zou in 1893 van hem gezegd hebben: „Julius' vader was een barse en onmogelijke vent, die het leven van de zijnen vergalde”⁵⁰. Ook Napoleon De Pauw, die vader Vuylsteke persoonlijk gekend had, uitte zich in dezelfde zin. Jourdan, die steeds fier was op zijn zoon en diens schoolresultaten, leefde nochtans steeds op gespannen voet met Julius. Doorgaans hadden zij de treurigste woordenwisselingen en redetwisten „uit oorzaken hier onmogelijk te melden”⁵¹. De collega's op het gerechtshof deelden misschien deze opvattingen, want bij zijn overlijden - vijf jaar na zijn pensionering - was Jourdan één van de weinigen van wie de procureur-generaal in zijn „Mercuriale” geen melding maakte⁵².

Noemde J. Pee Julius Vuylsteke het toonbeeld van een leerling⁵³ en toonde hij zich ook onderda-

38. J. Vuylsteke aan de weduwe P. De Clercq, 22 feb. 1865; UBG, Hs. 2521, A, p. 478.

39. De hoofdgriffier aan de procureur-generaal van het Hof van Beroep te Gent, 8 jan. 1866; ARA, Ministerie van Justitie, Algemeen secretariaat, 2^e afd., nr. 32

40. Art. 8 van deze wet bepaalde dat de magistraten op pensioen werden gesteld wanneer hun gezondheidstoestand hun niet meer toeliet hun functie behoorlijk te vervullen; *Pasinomie*, 1845, p. 296.

41. De procureur-generaal van het Hof van Beroep te Gent aan de minister van Justitie, 11 jan. 1866; ARA, Min. van Justitie, Alg. secretariaat, 2^e afd., nr. 32.

42. A. Vuylsteke aan J. Vuylsteke, 3 feb. 1866; UBG, Hs. 2521. Ook met het uiterste en treurigste middel, de door Julius voorgestelde internering, wou Adolf Vuylsteke nog wachten.

43. Op 5 april 1866; ARA, Ministerie van Justitie, Algemeen secretariaat, 2^e afd., nr. 32.

44. Echt verklaard afschrift door P.H. Pharazyn; *ibidem*.

45. J. Vuylsteke aan C. Vuylsteke, 18 jan. 1867 en J. Vuylsteke aan P. De Visscher, 6 feb. 1867; UBG, Hs. 2521.

46. J. Vuylsteke aan P. De Wulf, 6 feb. 1867; UBG, Hs. 2521, C, p. 129. In het instituut het Strop werden mannelijke kostgangers opgenomen, terwijl in het Guislain-instituut behoeftige mannen werden verpleegd. Zie *Répertoire des Institutions Sociales et d'Assistance de Belgique*, p. 348.

47. J. Vuylsteke aan A. Vuylsteke, 12 feb. 1867; UBG, Hs. 2521, C, p. 139.

48. J. Vuylsteke aan Aug. Teirlinck, 6 feb. 1867; UBG, Hs. 2521, C, p. 130. Op dat ogenblik mocht Jourdan nog niet bezocht worden.

49. J. Vuylsteke aan A. Briffet, 25 mei 1872; UBG, Hs. 2521, E, p. 330-332.

50. Aangehaald door J. PEE, *Herinneringen aan Julius Vuylsteke*, in *De Vlaamse Gids*, mei 1949, p. 262.

51. N. DE PAUW, *Herinneringen uit mijn jeugd*, in *Gentsche Studenten-Almanak uitgegeven door het Taalminnend Studentengenootschap „'t Zal wel gaan” onder kenspreuk Klauwaert en Geus*, 1920-21, p. 101.

52. In *De Stad Gent*, 20 dec. 1871, werd zijn overlijden gemeld „op 17 december na een langdurige en smartelijke ziekte, in den ouderdom van 66 jaren. Hij was oud-raadsheer bij het Hof van Beroep, oud-lid van de gemeenteraad te Gent, en ridder van de Leopoldsorde. De lijkdienst zal vrijdag 22 december om half elf uur plaats hebben in de parochiale kerk van de H. Martinus (Akkegem)”.

53. J. PEE, *a.w.*, p. 262.

nig tegenover zijn vader⁵⁴, toch zijn er klokken die anders luidden. F.A. Snellaert beschreef de 15-jarige Julius na een eerste ontmoeting in 1852 als „een onhandelbare vogel, een koppigen Sax, die zo min den kogel vrezden zal als de ongenade van enen pedant”⁵⁵.

Anderzijds wijst de schaars bewaarde briefwisseling tussen vader en zoon Vuylsteke niet onmiddellijk op een slechte relatie. Integendeel. Herhaaldelijk liet Jourdan zijn bezorgdheid en affectie blijken⁵⁶. Hetzelfde is ook waar voor de verhouding tussen Jourdan en zijn echtgenote, met wie hij pas in 1851 huwde en die uit een totaal verschillend milieu kwam⁵⁷.

Bij dit alles mag echter niet uit het oog verloren worden dat Julius zijn vaders naam pas in 1851 kreeg, op veertienjarige leeftijd. Vóór die tijd leefden hij en zijn oudere broer, Paul De Visscher, samen met zijn moeder. Van nederige afkomst, dochter van een schaliedekker, was deze vrouw toch „uiterst zorgzaam en vlijtig”⁵⁸. Gedurende heel zijn prille jeugd was zij Julius' enige toevlucht en altijd heeft hij haar „een innige eerbied betoond”⁵⁹. Zijn vriend A. Briffet besefte ten volle wat deze vrouw voor Julius Vuylsteke betekende. Bij haar overlijden, op 31 januari 1892, schreef hij : „Pour toi surtout, qui n'avais pendant longtemps qu'elle pour t'aimer, la perte doit être doublement sensible... C'était une créature bonne et faisant tout simplement et sincèrement son devoir, comme j'ai eu quelque fois l'occasion de la juger et de l'apprécier”⁶⁰.

54. J. De Geyter aan J. Vuylsteke, 5 nov. 1863 : „Och ! zo er nog enige kans van vaderlijke toegeving voor u bestaat...” ; UBG, G. 18435 (dossier Karsman).

55. F.A. Snellaert aan J. de St.-Genois, 23 sept. 1852; UBG, G. 18462.

56. „Notre très cher Jules... nous avons été d'abord péniblement affectés par l'exposé affligeant que vous faites de l'état de votre santé... Votre manière candide et caustique de raconter le petit épisode qui vous est arrivé au bal a bien fait rire et a un peu dissipé notre émotion. Seulement n'en donnez pas une seconde édition... Votre bien affecté père...” ; Jourdan M. Vuylsteke aan J. Vuylsteke, 17 aug. (1864); UBG, Hs. 2521. Deze brieven dateren wel uit een latere dan de hier behandelde periode.

57. „Nos excursions successives aux champs élysés, au bois de Boulogne... ont alternativement ravi, ébloui et émerveillé votre bonne mère...” J.M. Vuylsteke aan J. Vuylsteke, Parijs, 9 sept. (1864); UBG, Hs. 2521. Na de opname van haar man in het Strop wenste Barbara De Visscher deel uit te maken van de voogdijraad. „Het zou haar pijnlijk vallen, uit de handen van een ander haar levensonderhoud te moeten ontvangen en de zorg voor haar man aan een ander toevertrouwd te zien” ; J. Vuylsteke aan A. Vuylsteke, 11 april 1867; UBG, Hs. 2521, C. p. 189-193.

L. Valcke stelde het ongelukkig huwelijk van de ouders medeverantwoordelijk voor Julius' moeilijke jeugd. Hij steunde zich op de getuigenissen van P. Fredericq, J. De Geyter, J. Sabbe en N. De Pauw, van wie alleen De Pauw bevestigde Jourdan Vuylsteke persoonlijk te hebben gekend; L.R. VALCKE, *Militante Flaminganten of het Vlaamsch (G)ezelschap, 2^e helft 19^e eeuw*, onuitgeg. lic. verhand. RUG, 1971, dl. 2, p. 145.

58. J. PEE, *a.w.*, p. 262.

59. F. VAN DEN WEGHE, *Eigen beelden en schetsen*, p. 124.

60. A. Briffet aan J. Vuylsteke, 6 feb. 1892; UBG, Hs. 3170.

Het onregelmatige van zijn geboorte, door P. Fredericq „bijzondere omstandigheden” genoemd, een zeer bittere kindsheid en jeugd, drukten op het gemoed van Vuylsteke een stempel van somberheid en droefgeestigheid, die hem gans zijn leven zijn bijgebleven⁶¹. Waren die bittere kindsheid en jeugd te wijten aan een weinig schitterende materiële situatie zonder veel inkomsten en was die kindsheid inderdaad zo bitter? Te Gent kon men in het begin van de jaren achttienhonderd veertig geen tien schreden doen zonder lastig te worden gevallen door bedelaars. De crisis was dan ook bijzonder groot. Epidemieën teisterden bovendien de hongerende bevolking. Arm zijn in een negentiende-eeuwse stad - in vele steden was omstreeks het midden van de eeuw ongeveer de helft van de bevolking arm - betekende in de eerste plaats honger lijden, het betekende de last dragen van de segregatie, van de opeenhoping in de krotten, van de onmenselijke arbeid, twaalf tot veertien uur lang. Arm zijn was de ontredde meemaken van het gezinsleven en niet meer weten wat warmte en beslotenheid betekenden. En wat werd er van het kind in deze ontredde? De peuter die te klein was voor de fabriek, kwam, als het meeviel, overdag in een bewaarschool terecht - in Gent speelschool genoemd -, doch zodra het arbeiderskind op eigen benen stond, ging het de weg op van de fabriek⁶². Ogenschijnlijk was niets van dit alles het lot van Julius Vuylsteke. Doch in tegenstelling met J. Maertens situeerden wij de verbeterde economische situatie van Barbara Albertina De Visscher niet kort na de geboorte van Julius, d.w.z. tussen 1836 en 1838⁶³, maar pas in 1846. Tot zijn tiende levensjaar kende Julius dus geen echt huiselijke sfeer en gezinsleven. Bijna voortdurend verhuisde hij met zijn moeder en zijn broer Paul van de Druifstege naar de Holstraat, de Kortrijkse straat en de Ridderstraat. Pas hier woonden zij echt samen, voor het eerst zonder medebewoners van alle slag en allooi, alhoewel ook deze straat net als de Rasp-huisstraat en de Druifstege bekend was voor een welig tierende klandestiene prostitutie⁶⁴. Vanaf 1846 ook oefende Barbara geen beroep meer uit. Dit samen met de betere huisvesting wijst zeker op het verminderen van de financiële problemen⁶⁵. Vanaf 1847 kon Julius trouwens ook middelbaar onderwijs volgen aan het Gents atheneum⁶⁶.

61. P. FREDERICQ, *Julius Vuylsteke*, p. XII. „Julius had dan reeds (1851) de verbittering in 't hart, men las het op zijn gezicht” ; N. DE PAUW, *a.w.*, p. 101 (ook aangehaald door J. PEE, *a.w.*, p. 266).

62. Kinderen zelfs van 5 à 6 jaar stonden in luciferfabrieken bloot aan de schadelijke gevolgen van het gebruik van witte fosfor; D. DE WEERDT, *Arbeiders en arbeidersleven 1844-1914*, in *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, dl. 12, p. 106-122; K. VAN ISACKER, *Mijn land in de kering/1830-1980*, dl. 1, p. 67-78.

63. J. MAERTENS, *a.w.*, p. 14-15, 17.

64. M. VAN WESEMAEL, *Lichte vrouwen te Gent in de 19^e eeuw en hun publiciteit*, in *Oostvlaamse Zanten*, LII, 1977, p. 3, 44-45.

65. In 1844 vroeg B.A. De Visscher immers nog kosteloos lager gemeentelijk onderwijs aan voor haar oudste zoon Paul.

66. Het laten verder studeren van zijn kinderen was slechts mogelijk voor financieel sterke families; L.R. VALCKE, *a.w.*, dl. 2, p. 131.

En toch kende de familie Vuylsteke steeds min of meer problemen van financiële aard, alhoewel die natuurlijk moeten gerelativeerd worden ten overstaan van de situatie waarin de overgrote meerderheid van de bevolking zich toen bevond. Op herhaalde verzoeken van Paul De Visscher om geldelijke steun antwoordde Julius dat zijn moeder niet veel meer kon doen. Sedert vader Vuylsteke op pensioen was gesteld, was hun toestand „zeer nederig” geworden. Jourdan Maxime Vuylsteke bezat geen fortuin. Zijn jaarwedde van 7.500 frank als raadsheer bij het Hof van Beroep te Gent, was nu gehalveerd tot een pensioen van 3.600 frank. Zijn opname in het Strop zal deze toestand zeker nog ongunstig beïnvloeden, beweerde Julius, zodat zij „zelfs nog moeite zullen hebben om rond te komen”, zo zijn eigen zaken als advocaat niet wat gingen verbeteren⁶⁷.

Na het uitspreken van de interdictie over zijn vader en de benoeming van de voogdijraad werd een inventaris van het vermogen opgemaakt. Hieruit bleek dat Jourdan M. Vuylsteke over ongeveer 45.000 frank beschikte, die hem een intrest opbrachten van iets meer dan 2.000 frank. Hierbij diende nog zijn jaarlijks pensioen te worden gevoegd. De overige bezittingen, zoals meubelen, zilver- en goudwerk, boeken, enz. werden in 1858 als volgt verzekerd:

- 1° meubelen en zilverwerk 10.500 frank
- 2° bibliotheek 2.500 frank
- 3° wijnen 2.000 frank

Deze cijfers vond Julius overdreven. Vooral de laatste twee. De bibliotheek was immers grotendeels zijn eigendom, terwijl zijn vader slechts verouderde uitgaven bezat. Ook de waarde van de wijnvoorraad leek hem overschat. Hij bracht het genoemde bedrag dan ook terug tot 10.000 frank, waarvan hem een gedeelte te gelde zou kunnen gemaakt worden, teneinde het jaarlijks inkomen van zijn moeder wat te vergroten⁶⁸.

Bij zijn huwelijk in 1867 kreeg Julius Vuylsteke de som van 20.000 frank. Zijn vader restte dan nog een kapitaal van 25.000 frank met een jaarlijkse opbrengst van 1.100 à 1.200 frank aan intrest. Hierbij moest nog zijn pensioen gerekend worden⁶⁹. Een bedrag van 10.000 frank werd ter beschikking gehouden, om volgens de beslissing van de familieraad hypothecair te beleggen of onveranderd te plaatsen als nominatieve inschrijving ten laste van de staat. Julius drong bij dit alles

op spoed aan. „Het vermogen van papa is te klein om er een deel van enigen tijd onvruchtbaar te laten liggen”⁷⁰.

Dat de financiële situatie moeilijk bleef, mocht blijken uit het herhaald aandringen van Julius bij zijn oom te Zwevezele om zijn moeder ervan te helpen overtuigen een deel van de meubelen te verkopen. Zijn moeder verzette zich hier immers erg tegen, vooral om sentimentele redenen⁷¹. Bovendien wilde hij, in afwachting van de volledige uitbetaling van de toegestane 20.000 frank een intrest van 4,5 % aanrekenen op de achterstallige bedragen, te rekenen vanaf de dag van zijn huwelijk. Merkwaardig bij dit alles is nochtans dat hij toch nog de mogelijkheid vond om zijn broer Paul een som van 1.200 frank op te sturen, als borg voor zijn benoeming tot stationschef te Torhout⁷². In 1870 schreef hij weer aan zijn broer dat hij niet in staat was giften te doen. „Gij kunt niet geloven hoe lastig ik het heb om voort te komen...”⁷³, terwijl hij in 1874 toch de som van 250 frank opstuurde om de begrafeniskosten van zijn overleden broer te betalen⁷⁴.

Bij het overlijden van Jourdan Maxime Vuylsteke op 13 december 1871 bleef er niet veel te erven. Jourdan overleed zonder laatste wilsbeschikking. Julius was de enige erfgenaam. De nalatenschap bestond uit 1.313,50 frank, zijnde twee vijfenveertigsten of zijn deel in de erfenis van Camilla Francisca Paret, met wie Jourdan langs moederszijde verwant was⁷⁵.

70. J. Vuylsteke aan A. Vuylsteke, 24 april 1867; *ibidem*, p. 210-211.

71. J. Vuylsteke aan A. Vuylsteke, 12 juli 1867; *ibidem*, p. 277-278.

Uiteindelijk kon B.A. De Visscher ervan overtuigd worden een kleiner huis te gaan betrekken. Zij verhuisde van de Brugse Poort naar Palinghuizen 104; J. Vuylsteke aan P. De Visscher, 14 sept. 1868; UBG, Hs. 2521, D, p. 27.

72. Julius had deze vraag eerder afgewezen; J. Vuylsteke aan P. De Visscher, 31 juli 1867; *ibidem*, C, p. 289. P. De Visscher was van mening dat Julius' toestand nog niet zo slecht was. Hij was immers rijk getrouwd en bij zijn huwelijk had hij uit het bezit van zijn vader zeker een flink bedrag gekregen. De borgsom werd op de Nationale Bank geplaatst tegen een interest van 4,5 %, door Julius jaarlijks te ontvangen; P. De Visscher aan J. Vuylsteke, 17 aug. 1867; *ibidem*.

73. J. Vuylsteke aan P. De Visscher, 16 juni 1870; UBG, Hs. 2521, D, p. 433.

74. J. Vuylsteke aan zijn schoonzuster Julie, 3 jan. 1874; *ibidem*, F, p. 435.

75. Julius Vuylsteke betaalde 17,08 frank aan erfenisrechten en een boete van 1,31 frank wegens laattijdige aangifte; RA Beveren, Erfenisaangiften Gent, 2^e semester 1873, nr. 400, 2 sept. 1873. Krachtens een bepaling in het huwelijkscontract zou Julius' moeder het vruchtgebruik van de helft der „lichamelijke meubelen naar haar keuze” worden toegekend. Jourdan was echter „buiten alle gemeenschap” getrouwd; J. Vuylsteke aan A. Vuylsteke, 12 juli 1867; UBG, Hs. 2521, C, p. 277-278. Zie ook J. Vuylsteke aan zijn neef, L.L. Vande Putte, notaris te Rumbekke, 11 mei 1872; *ibidem*, E, p. 321. Uit deze laatste brief bleek ook dat op het ogenblik de erfenis van C.F. Paret nog niet vereffend was. Camilla Francisca Paret was de dochter van Petrus Paret en Camilla Delahousse. Zij overleed te Moorseele op 7 september 1864. Uit de aangifte van haar nalatenschap blijkt dat Jourdan M. Vuylsteke de som van 3.176,76 frank erfd; RA Kortrijk, Registratie en Domeinen, kantoor Menen I, 1865, nr. 309; Zie ook MOORSELE, BS, sub anno.

67. J. Vuylsteke aan P. De Visscher, 6 feb. 1867; UBG, Hs. 2521, C, p. 131-132. Op dezelfde dag schreef hij ook aan Aug. Teirlinck en wenste deze en zichzelf een cliëntele toe. Hij was echter niet bij machte om dit zelf te verwezenlijken; *ibidem*, p. 130.

68. J. Vuylsteke aan A. Vuylsteke, 11 april 1867; UBG, Hs. 2521, C, p. 189-193. Op 30 mei 1867 had moeder Vuylsteke slechts 10 frank ter beschikking. Julius van zijn kant kon slechts tijdelijk 100 frank missen; J. Vuylsteke aan P. De Visscher, 30 mei 1867; *ibidem*, p. 252.

69. J. Vuylsteke aan A. Vuylsteke, 11 april 1867; UBG, Hs. 2521, C, p. 189-193.

Besluit.

L.R. Valcke vertrok bij het opstellen van zijn identiteitskaart van de militante flaminganten uit de tweede helft van de 19^e eeuw, van de hypothese dat zij afkomstig moesten zijn uit de middenklassen (en hij bedoelde hiermee de middenstand, ambachtslui en neringdoeners, de jonge burgerij) en eventueel uit de arbeidersgroep. De militante flaminganten die afkomstig waren uit de hogere sociaal-economische lagen van de bevolking, moesten een bijzondere stimulans gekregen hebben⁷⁶.

De vader van Julius Vuylsteke was magistraat, raadsheer bij het Hof van Beroep. Hij kwam uit een gerespecteerde notarissenfamilie uit Zwevezele in West-Vlaanderen. Ook in de politiek, zowel op lokaal als op provinciaal vlak speelde deze familie haar rol. Maar Julius' moeder was de dochter van een ongeletterd schaliedekker en leidde vóór haar huwelijk een erg ongeregeld leven.

Wanneer Valcke nu Julius Vuylsteke situeert bij de financieel sterke „hoge-lage burgerij”⁷⁷, dan lijkt ons dit toch een zeer optimistische beoordeling van zijn afkomst langs moederszijde en van de periode vóór 1846. Jourdan Maxime Vuylsteke huwde beneden zijn stand, weliswaar op een moment dat het kon voor de carrière. Maar hij beschouwde Barbara De Visscher dan toch niet als een

avontuurtje. Of zag de burgerszoon zich uit schaamte verplicht tot een huwelijk, toen ruchtbaarheid werd gegeven aan zijn relatie van die aard?⁷⁸ Dit huwelijk, in dergelijke omstandigheden tot stand gekomen, werd door de tijdgenoten van Vuylsteke niet gelukkig genoemd. Samen met het abnormale van zijn geboorte, zijn weinig benijdenswaardige kinderjaren en het lastige karakter van zijn vader, leidde dit tot voortdurende spanningen en huiselijke twisten. Niet alleen zou Julius zijn leven lang het odium van zijn geboorte moeten meedragen, ook zijn karakter en gemoedsgesteldheid werden erdoor beïnvloed. Strengheid en dwang speelden bij hem een belangrijke rol⁷⁹. Koppig was hij en een doordrijver, maar tevens een onverbeterlijke pessimist. Reeds vroeg droeg hij de verbittering in zijn hart. Ze stond op zijn aangezicht te lezen. Al deze factoren hebben bijgedragen tot de mislukking van Vuylstekes politieke loopbaan en dus ook tot de verzwakking van de Vlaamse beweging en van de vlaamsgezinde invloed op het liberalisme.

Sint-Niklaas

J. VERSCHAEREN

78. E.C. COPPENS, *Paul Fredericq (1850-1920). Een liberaal Vlaams intellectueel uit de 19^e eeuw*, onuitgeg. lic. verhand. RUG, 1972, p. 134. Deze problemen en toestanden kwamen toen veel voor. Zij waren door iedereen gekend, maar werden zo verborgen mogelijk gehouden.

79. L.R. VALCKE, *a.w.*, dl. 2, p. 146.

76. L.R. VALCKE, *a.w.*, dl. 2, p. 124.

77. *Ibidem*, p. 129.